

Umění renesance v Itálii (úvod)

Terminologie

- *Renesance*, it. rinascimento: znovuzrození umění, návrat k antickým vzorům po barbarské gotice (Giorgio Vasari)
- *Opakující se renesance* v evropské kultuře (např. karolinská, ottonská): prosazení modernizací skrze návrat k antice.
- *Trecento, quattrocento, cinquecento*: italské umění 14., 15. a 16. století
- *Protorenesance*: cca 1150-1400, z ní je nejdůležitější nové malířské umění kolem r. 1300 – Giotto a jeho současníci
- *Raná renesance*: 1401-1495, hlavním centrem Florencie
- *Vrcholná renesance*: 1495-1520, hlavními centry Florencie, Řím a Benátky, totéž platí i v další fázi
konec v r.: 1520 († Rafael), nebo 1527 (vyplenění Říma)
- *Pozdní renesance a manýrismus*: 1520-1600
kolem r. 1600 začátek barokního umění v Římě a v Bologni

Humanismus

- Pojem vytvořen z lat. *humanus* – lidský.
- Učení zdůrazňující důstojnost, svobodu i hodnotu jedince a celé společnosti.
- „Otec humanismu“ Francesco Petrarca (1304-1374): návrat ke klasické literatuře.
- Platónská akademie ve Florencii, zal. v pol. 15. stol. za podpory Cosima Medicejského: Geórgios Gemistos Pléthón, Marsilio Ficino, Angelo Poliziano aj.; dle Ficina byla předně společenstvím přátel.
- Emanuel Rádl: „(...) *lidé jdou vpřed, humanista za slávou, kondotiér za mocí, Kolumbus za zlatem.*“
- Obrat od středověku k novověku skrze: individualismus, svobodné studium antiiky, vědu založenou na rozumu a zkušenosti, světskost.

Andrea Ferrucci, busta M. Ficina ve florentské katedrále

Donatello, pomník kondotiéra Gattamelaty v Padově (detail), 1443-50

První umělecká díla renesance ve Florencii

- soutěž na reliéfy pro dveře baptisteria, 1401 (Filippo Brunelleschi, Lorenzo Ghiberti)
- socha sv. Jiří pro kostel Orsanmichele, cca 1416, Donatello /viz obr. vpravo/
- Ospedale degli Innocenti, 1419-1424, F. Brunelleschi
- stará sakristie v kostele San Lorenzo, 1418-1428, týž
- freska Nejsvětější Trojice v kostele Santa Maria Novella, 1425-1428, Masaccio
- fresky v kapli Brancacciů v kostele Santa Maria del Carmine, 1426-1427, Masaccio

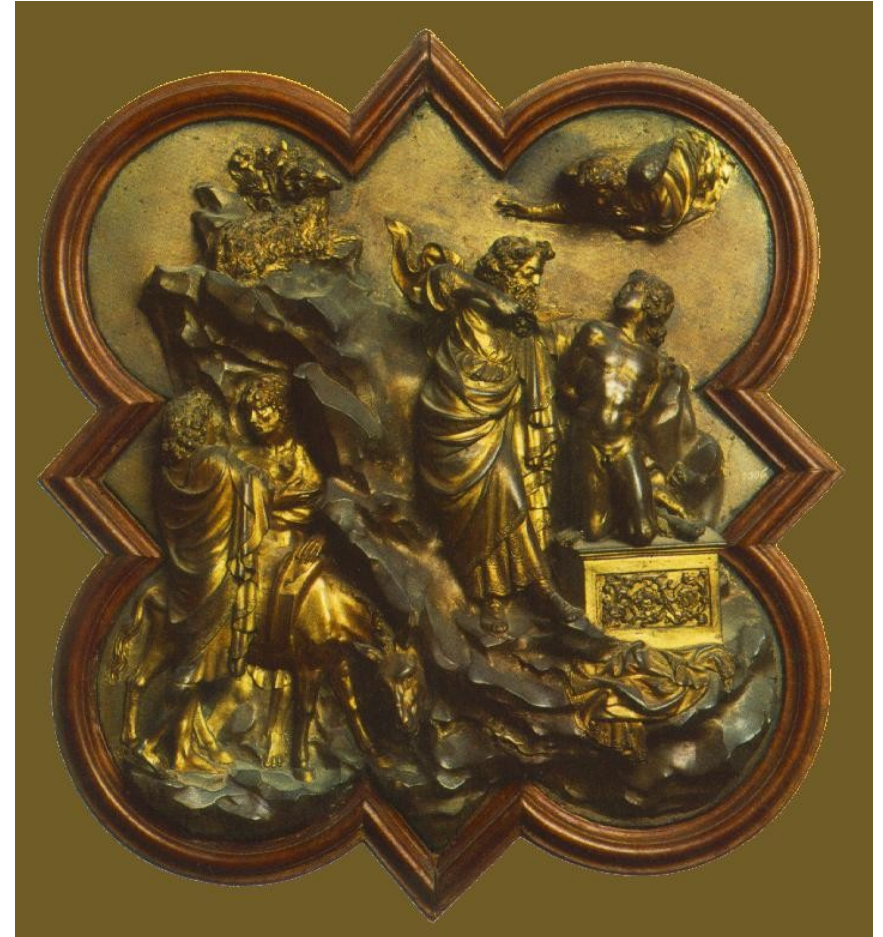

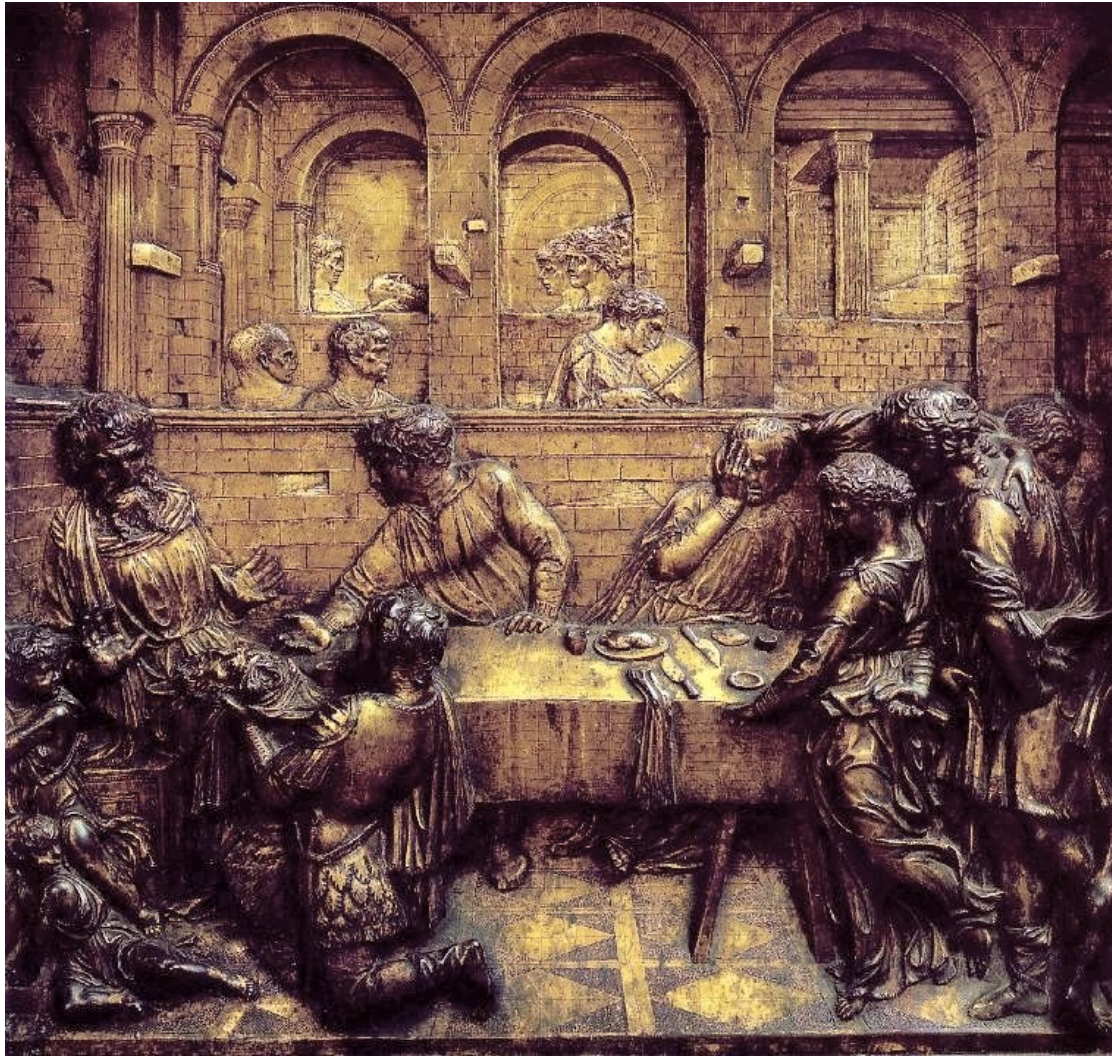
Soutěž na reliéfy pro dveře florentského baptisteria

1401, téma: *Abrahám obětuje Izáka*

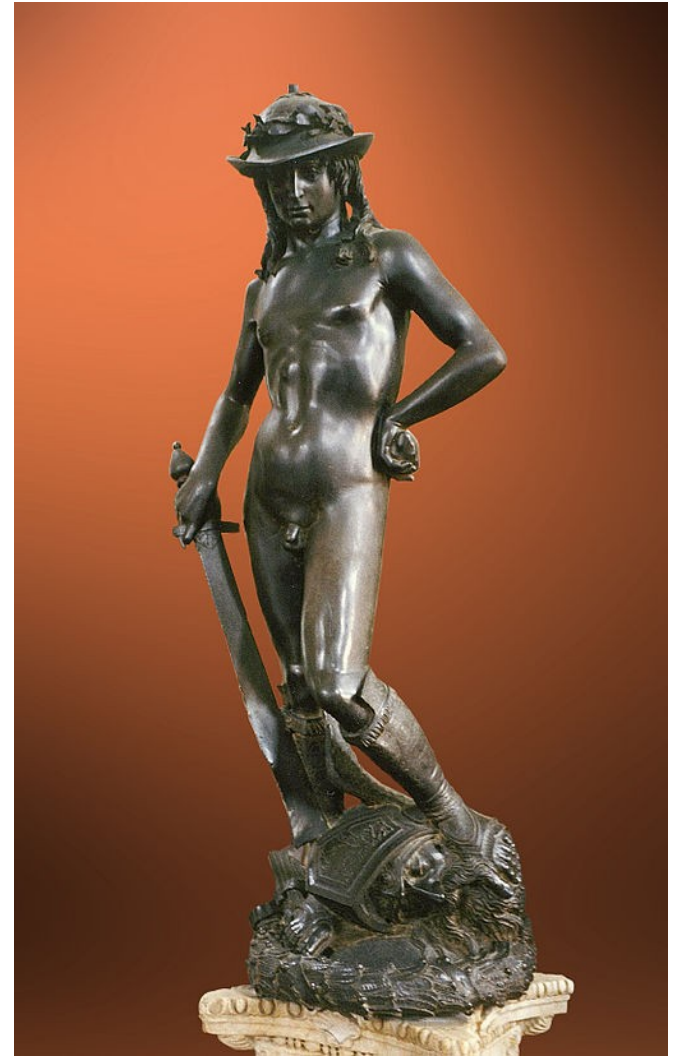
Filippo Brunelleschi

Lorenzo Ghiberti

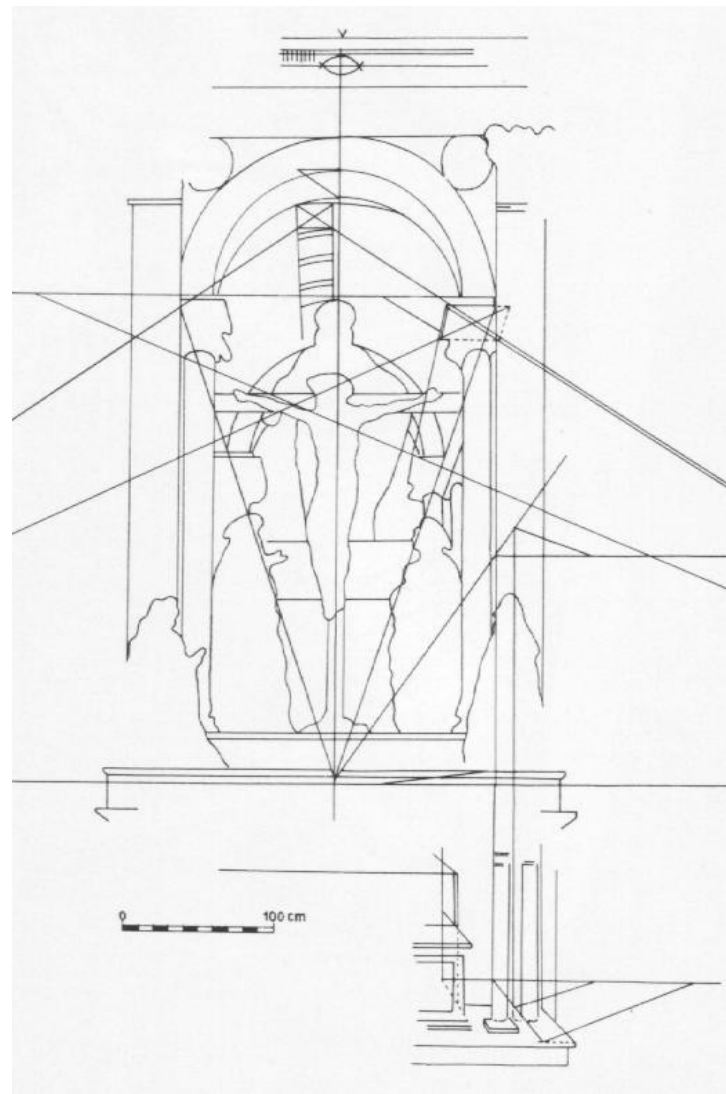
Donatello: Hostina Herodova, 1427

David, 30. léta 15. stol.

Masaccio, *Nejsvětější Trojice*, 1425-1428 Firenze, Santa Maria Novella

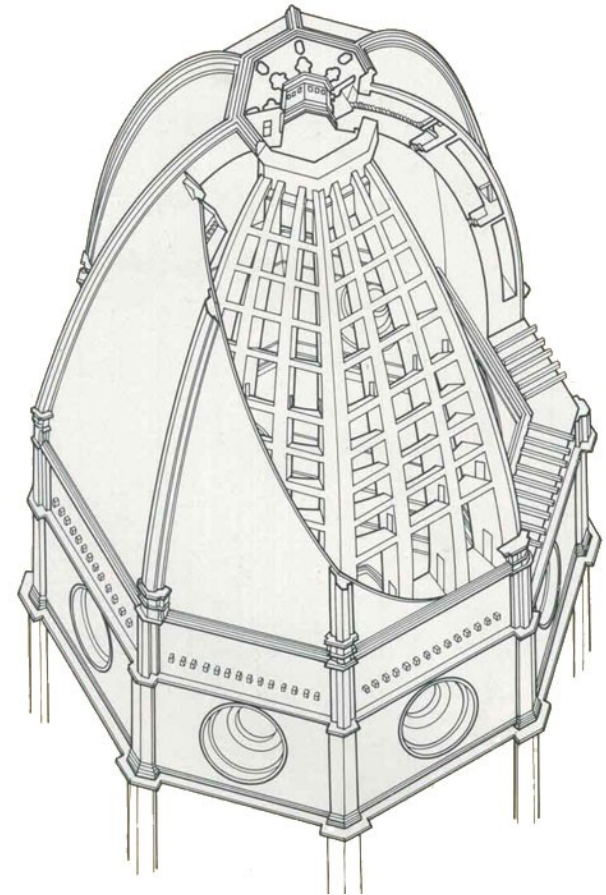
Pozn.: První malířské dílo, u něž je důsledně užito euklidovské perspektivy.

Filippo Brunelleschi
Ospedale degli Innocenti (špitál neviňátek)
Firence, 1419-1424

Filippo Brunelleschi
kupole katedrály Santa Maria del Fiore
Florencie, cca 1420 – 1434

Recipienti renesančního umění

Objednavatelé a mecenáši

- Recipienti: *elity* – osvícené vrstvy duchovní a světské aristokracie, finančníků a obchodníků
- *Rod Mediceů* ve Florencii:
Florentská signorie poslala r. 1433 bratry Cosima a Lorenza M. do vyhnanství, vrátili se již 1434, moc jejich protivníků – rodu Albizzi – byla oslabena.
Cosimo de Medici (1389-1464): zal. platónskou akademii, položil základy medicejské knihovny.
Lorenzo il Magnifico (1449-1492): podporovatel umění a humanistické učenosti, sám byl básníkem.
Alessandro de Medici – r. 1531 byl císařem Karlem V. povýšen na prvního toskánského vévodu.
Cosimo I. z druhé větve rodu zal. r. 1562 akademii kresby.

Andrea del Verrocchio
Lorenzo de Medici, 1480

Hlavní znaky renesance dle Jakoba Burckhardta

Die Kultur der Renaissance in Italien, 1860

(podmíněno domnělou souvislostí mezi renesančním humanismem a hodnotami liberalismu 19. století, komentář: Peter Burke)

- **Sekularizace**

komentář: ale nikoli návrat k antickému pohanství, stále převládají křesťanské náměty; „moralizovaná antika“, využití alegorií v křesťanském duchu

- **Individualismus**

limitovaný stavovskou společností 15. a 16. stol., důležité: úsilí o vyšší statut výtvarných umělců

- **Realismus**

„objevení světa a člověka“ (J. Michelet), ale spíše „umění ideálního zpřítomnění“ (A. Gehlen) v antickém smyslu, než přímé realistické pozorování

Teorie umění, vkus

- **Teoretici umění v 15. století:**
malíř **Cennino Cennini**
(předchůdce)
sochař **Lorenzo Ghiberti**
učenec a architekt **Leone Battista Alberti**
malíř **Leonardo da Vinci**
- **Vkusové soudy** ve vztahu k výtvarnému umění (dle P. Burka):
naturalismus a idealismus
řád – půvab
bohatost – jednoduchost
působivost
dovedné zpracování

Filippo Brunelleschi, kaple rodiny Pazziů ve Florencii, 1441- po 1460

Domenico Ghirlandaio, Narození Panny Marie, freska v kostele Santa Maria Novella ve Florencii, 1486-90

Recepce antické literatury

Mimetické relace k antické literární produkci. Lúkiános, *De calumnia*, odtud popis námětu u L. B. Albertiho *O malbě*. Albertiho popis věrně reprodukoval S. Botticelli.

Sandro
Botticelli,
Pomluva
Apellova,
1494-1495

Obraz jako ekvivalent básnického díla

„Ut pictura poesis“ (Horatius)

Giorgione, Koncert, 1508-1509

Literatura o italské renesanci

(v češtině)

- Jacob Burckhardt, *Kultura renaissanční doby v Itálii*. Praha 1912.
- Heinrich Wölfflin, *Klassické umění. Úvod do italské renaissance*. Praha 1912.
- Max Dvořák, *Italské umění od renesance k baroku*. Praha 1946.
- Pierre Francastel, *Figura a místo. Vizuální řád v italském malířství 15. století*. Praha 1984.
- Peter Burke, *Italská renesance. Kultura a společnost v Itálii*. Praha 1996.
- Nikolaj Savický, *Renesance jako změna kódu. O komunikaci slovem a obrazem v italském rinascimentu*. Praha 1998.
- André Chastel, *Vyplenění Říma. Od manýrismu k proti-reformaci*. Brno 2003.